

83.2 (399.5) Εἰς τὴν περίοδον « Ἄλλ' οὐ γὰρ ἔπειθε συμβουλεύων οἱ χρηστά, ὁ μὲν ἐπέπαυτο ὁ δ' ἐπειδὴ παρεσκεύαστο, ἐξήλαυτε » τὸ ὕφος τοῦ Ἡροδότου ζημιούται ἐξ ἀφορμῆς τῆς στίξεως. Μετὰ τὸ χρηστὰ νὰ τεθῆ ἄνω στιγμή ἀντὶ κομματος, μετὰ δὲ τὸ ἐπέπαυτο κόμμα ἀντὶ ἄνω στιγμῆς. 152.4 (431.20) *κολοσσὸς ἐρηρισμένους* (πολλοὶ κώδικες ἀμφοτέρων τῶν κλάδων: *ἐρηρισμένους*). Καίτοι ἡ γραφὴ τοῦ ἐκδότου ἀπαντᾷ εἰς τὰ χειρόγραφα Πατέρων καὶ εἶναι δεκτὴ εἰς τὸ Λεξικὸν LSJ καὶ ἔχει υἰοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου τοῦ Teubner, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι τὸ *ἐρηρισμένους*, διότι ὁ ἀττικὸς ἀναδιπλασιασμός τοῦ παρακειμένου γίνεται ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς θέματος, ὡς τοῦ ἀλείφω, *ἀλλήλιφα*, *ἀλλήλιμμα*. Ὁ παράλληλος κανονικὸς ἀναδιπλασιασμός τοῦ ἐρεῖδω γίνεται ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ θέματος: *ἤρεια*, ὁ ἀττικὸς ὅμως θὰ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς: *ἐρηρισμένους*.

Ἐκ τῶν περιορισμένων τούτων παρατηρήσεων καταφαίνεται ἡ ἔκτασις τῶν δυσχερειῶν, ἃς ἀντεμετώπισεν ὁ ἐκδότης καθηγητῆς Rosén εἰς τὴν τραχεῖαν προσπάθειαν νὰ διαγνώσῃ τὴν πιθανωτέραν Ἡροδοτεῖον μορφήν τῶν λέξεων τοῦ κειμένου ἐκ τῆς ἀφειδοῦς ποικιλίας τῶν γραφῶν τῶν κωδίκων. Ἐκτὸς ὅμως τῶν λέξεων ἀντεμετώπισε καὶ δύσκολα προβλήματα στίξεως, τονισμοῦ, πνευμάτων, ὀρθογραφίας καὶ πλείστων λεπτομερειῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὀμιλεῖ εἰς τὸν Πρόλογον λεπτομερῶς. Ὅλα αὐτὰ φρονῶ ὅτι τὰ ἀντεμετώπισε μὲ ἱκανοποιητικὴν ἐπιτυχίαν ὁ ἐντριβῆς μελετητῆς τῆς Ἰάδος ἐκδότης, ὁ ὁποῖος παρέχει πᾶσαν δυνατότητα εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ δώσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος διὰ τῶν παρεχομένων πλήρων στοιχείων τῶν ὑπομνημάτων του τὴν ἰδικὴν του διατύπωσιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ τρίτου νῦν ἐκδότου προσφορὰ τοῦ Ἡροδοτείου κειμένου ὑπὸ τοῦ παλαιγενοῦς Οἴκου Teubner ἀποτελεῖ πολῦτιμον δῶρημα πρὸς τοὺς μελετητὰς τῶν ριζῶν τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ μας πολιτισμοῦ.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Poetarum elegiacorum Testimonia et Fragmenta, ediderunt Bruno Gentili et Carolus Prato, Pars I, Teubner, Leipzig 1988, σελ. XLV+247, τιμὴ 79,-DM.

Σκοπὸς τῶν ἐκδοτῶν προετέθη νὰ παρασχεθῆ εἰς τοὺς φιλολόγους καὶ τὸ κοινὸν ἓν ὄργανον μελέτης τῶν ἀρχαίων ἐλεγειακῶν ποιητῶν ὡς οἶόν τε πληρέστερον τοῦ προηγουμένως ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ Οἴκου Teubner βιβλίου ὑπὸ E. Diehl, ἀνανεωθέντος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ R. Beutler. Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφρόντισαν νὰ ἐξυπηρετήσουν οἱ ἐκδόται Br. Gentili καὶ Car. Prato φιλοτίμως καὶ ἐπιμελῶς. Πρὸς τοῦτο συνέλεξαν δι' ἕκαστον τῶν εἰς τὸν τόμον I περιλαμβανομένων ὀκτῶ παλαιότερων τοῦ V αἰῶνος ἐλεγειακῶν ποιητῶν (Καλλίνου, Τυρταίου, Μιμνέρμου, Σόλωνος, Ἀσίου, Φωκυλίδου, Δημοδόκου καὶ Ξενοφάνους) τὰς περὶ αὐτῶν μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ὡς πρὸς τὸν βίον, τὸν χρόνον δράσεως καὶ τὸ ἔργον. Περαιτέρω κατήρτισαν ὑπόμνημα πλούσιον τῶν ὁμοίων τόπων, περιέχον ἐκφράσεις τῆς ἀρχαίας ποιήσεως ὁμοίας λεκτικῶς ἢ νοηματικῶς πρὸς τὰς τῶν ἀποσπασμάτων, ὥστε νὰ καταφαίνεται ἡ συγγένεια ἢ ἡ ἐξάρτησις τῆς ἐμπνευσέως των. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημειῶ ὅτι εἶναι ἐντυπωσιακῶς συχνὴ ἡ συγγένεια ἀνὰ πᾶν βῆμα τῆς ἐκφράσεως καὶ τῶν ὀκτῶ ποιητῶν πρὸς τὴν λέξιν ἢ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν σκέψιν τοῦ Ὀμήρου. Ἐπίσης πλουσιώτατον κατηρτίσθη καὶ

τὸ β' ὑπόμνημα, τὸ κριτικόν, περιλαμβάνον πάσας τὰς ἀξιολόγους διαφόρους γραφάς, διορθώσεις, εἰκασίας καὶ συμπληρώσεις, ἰδιαιτέρως μάλιστα εἰς τὰ παρουσιάζοντα φθορὰς ἢ κενὰ χωρία τῶν κειμένων. Διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τῶν οἱ ἐκδότηι ἐπεθεώρησαν ἐκ νέου τοὺς παραδεδομένους κώδικας, ἐξήτασαν δὲ καὶ νέους, τοὺς λεγομένους «Trincavelliani», συλλέξαντες ἀναγνώσεις προσομοίας πρὸς τὰς συνηθεῖς εἰς τὴν ποίησιν καὶ προσθέσαντες σημειώσεις ἐξηγητικὰς. Τὰς ὀρθογραφικὰς δυσχερείας τῆς γραφῆς τῶν τύπων τῶν παλαιότερων τούτων ποιητῶν τὰς ἀντεμετώπισαν δεχθέντες τὴν ἰωνικὴν καὶ ἄττικὴν μορφήν, ὅφ' ἦν παρεδόθησαν ὑπὸ τῶν κωδίκων μὲ ὑπολογισμὸν καὶ τοῦ μέτρου τοῦ στίχου, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Τυρταίου. Ὡς πρὸς τὴν σειρὰν τῆς ἀριθμήσεως τῶν ἀποσπασμάτων κατ' ἀρχὴν διετηρήθη ἡ ἀρίθμησις τοῦ Diehl, αἱ ἐξαίρεσις ὅμως εἶναι συχναί. Τὰ ἀδέσποτα ἀποσπάσματα, τὰ ἀπαντώμενα εἰς παπύρους ἢ εἰς ἀρχαίας μαρτυρίας θὰ παρατεθοῦν εἰς τὸν προσεχῆ Π τόμον, τὸν μέλλοντα νὰ περιλάβῃ τὰ ἔργα τῶν ἐλεγεϊακῶν ποιητῶν τοῦ V καὶ IV αἰῶνος.

Ὡς πρὸς τὴν ἔκθεσιν τῶν ποιημάτων παρατηρεῖται ὅτι πρὸ ταύτης προηγεῖται ἀνάλυσις γραμματικὴ καὶ μετρικὴ ἐκάστου ποιητοῦ, περιέχουσα λεπτομερεῖς παρατηρήσεις διὰ τὰς διαλεκτικὰς ἰδιοτυπίας τοῦ κειμένου καὶ τὰς χαρακτηριστικὰς γραμματικὰς μορφὰς ἢ παρεκκλίσεις, τὰς συντακτικὰς ἰδιομορφίας καὶ τὰς προσωδιακὰς συνηθείας, παρεχομένων παραδειγμάτων δι' ἀπάσας τὰς περιπτώσεις. Ἡ κατὰ ποιητὴν ἐπιμελὴς ἀνάλυσις μαρτυρεῖ τὴν πλήρη καὶ εὐσυνείδητον μελέτην τῶν ἀποσπασμάτων. Ἡ προηγουμένη τῆς ἐκθέσεως τῶν ποιημάτων βιβλιογραφία, ἐκτεινομένη εἰς 31 σελίδας, εἶναι πλουσία. Προηγεῖται ἡ ἀναγραφὴ τῶν γενικῶν ἐκδόσεων καὶ τῶν γενικῶν πραγματειῶν (ἐξηγητικῶν, φιλολογικῶν, γραμματικῶν, βιβλιογραφικῶν), ἔπονται δὲ αἱ κατὰ συγγραφέα χωρισταὶ βιβλιογραφίαι, πρῶτον αἱ ἐκδόσεις καὶ εἶτα αἱ πραγματεῖαι. Τὴν ἐπιμέλειαν τῆς συγκροτήσεως τῆς βιβλιογραφίας εἰκάζω καὶ ἐκ τοῦ ὅτι βιβλιογραφοῦνται καὶ μελέται περιεχόμεναι εἰς τὸν ἡμέτερον «Πλάτωνα».

Τῆς ἐκθέσεως τῶν κειμένων ἐκάστου προηγεῖται ὁ κατάλογος τῶν μαρτυριῶν. Αὐταὶ πέρα τῶν διδομένων περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τῶν ποιητῶν πληροφοριῶν διαφωτίζουν συχνὰ καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν στίχων τῶν ποιητῶν. Τὰ ἀποσπάσματα ἐκάστου ποιητοῦ συνοδεύονται ὑπὸ τῶν δύο προμνημονευθέντων ὑπομνημάτων. Παρὰ τὴν ἀρίθμησιν ἐκάστου ἀποσπάσματος τῆς παρουσίας ἐκδόσεως παρατίθεται ἐντὸς παρενθέσεως καὶ ἡ ἀρίθμησις τοῦ Diehl, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ περίπτωσιν καὶ ἡ τοῦ West, Sz-K ἢ D-K).

Τοῦ ποιητοῦ **Καλλίνου** τοῦ Ἐφεσίου παρέχονται 15 μαρτυρίαι. Τὸ διασωθὲν κείμενον τῶν 4 ἀποσπασμάτων εἶναι ὀλιγόστιχον. Τὰ δύο ὑπομνήματα εἶναι πολὺ πλουσιώτερα τῶν ἄλλων ἐκδόσεων καὶ διαφωτιστικώτερα.

Τοῦ **Τυρταίου** παρέχονται 4 μαρτυρίαι καὶ 14 ἀποσπάσματα. Τοῦ **Μιμνέρμου** 22 μαρτυρίαι, ὧν δύο ἐκ τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ τοῦ Ἰανοῦ Λάσκαρι, μὴ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν συλλογὴν Sz.-K. Ἐκ τῶν 26 ἀποσπασμάτων τὰ ὑπ' ἀρ. 4, 16, 17, 18, 19, 20, 22 καὶ West, 10, 18, 22, 19, 21, 20, 13 παρέχουν ὄχι στίχους, ἀλλὰ εἰδήσεις περὶ ὑπάρξεως στίχων. Τοῦ **Σόλωνος** παρέχονται 94 μαρτυρίαι, ὧν 14 δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν συλλογὴν A. Martina. Ἐκ τῶν μαρτυριῶν διαφωτίζεται ἡ ἔννοια πλείστων στίχων τῶν ἐλεγεϊῶν. Πέραν τῶν 94 τούτων μαρτυριῶν οἱ ἐκδότηι σημειοῦσιν εἰς τὰς σελ. 91-92 παραπομπὰς εἰς πλῆθος συγγραφέων καὶ παπύρων, ἐνθα παρέχονται πληροφορίαι περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Σόλωνος. Εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ κειμένου τῶν ἀποσπασμάτων, ὡς ἄλλως τε καὶ γενικῶς, οἱ ἐκδότηι ἐμφανίζονται συντηρητικοὶ εἰς διορθώσεις—ὀρθῶς δέ— παρέχουν ὅμως εἰς τὸν ἀναγνώστην διὰ τοῦ πλουσίου ὑπομνήματος

τὴν εὐχέρειαν νὰ κάμη ὁ ἴδιος τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κειμένου. Ἐντεῦθεν ἐρμηνευτέον καὶ τὸ ἐν Ἐποσπ. 1 στιχ. 34 ἀδιόρθωτον ἀφεθὲν ἀκατανόητον χωρίον +ἐν δηννη+, πρὸς διόρθωσιν τοῦ ὁποίου τὸ ὑπόμνημα δίδει τὰς γενομένας διορθωτικὰς προτάσεις, τῶν ὁποίων ὅμως οὐδεμία φαίνεται πειστική. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἢ ἐπιλογή τῶν γραφῶν τοῦ κειμένου εἶναι προσεκτικὴ καὶ λελογισμένη. Εἰς τὸ Ἐποσπ. 29α ἢ ἐν τῷ α' ὑπομνήματι διδομένη πληροφορία τοῦ Arsen. Viol. (79 Waltz) ἀσκὸν δέρεις ἐπὶ τῶν ἀνοήτως τι ποιούντων ἀποτελεῖ ἐρμηνεῖαν ἐσφαλμένην καὶ παραπλανητικὴν. Ἐδῶ τὸ δέρω δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ τύπτω, πλήττω, ἀλλὰ τοῦ ἐκδέρω, σημαίνει δὲ «ἄς γίνω τύραννος τῶν Ἀθηναίων ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ κατόπιν ἄς με ἐκδάρουν καὶ ἄς μεταβάλουν τὸ δέρμα μου εἰς ἀσκόν». Ἡ ἔκφρασις εἶναι συνηθεστάτη καὶ σήμερον. Τοῦ Σαμίου Ἄσιου παρέχονται 13 μαρτυρίαι καὶ ἐν τετράστιχον ἠρωελεγειῶν. Τοῦ Μιλησίου Φωκυλίδου 22 μαρτυρίαι, 16 ἐλεγείαι-γνώμαι καὶ ἐν ἐπιγράμμα. Τοῦ Λερίου τὸ γένος Μιλησίου Δημοδόκου παρέχονται 2 μαρτυρίαι καὶ 6 ἐπιγράμματα. Τέλος δὲ τοῦ Κολοφωνίου Ξενοφάνους παρέχονται 114 μαρτυρίαι καὶ 48 ἀποσπάσματα, ὧν τὰ ὑπ' ἀριθ. 41 ἕως 46 εἶναι ἀπλῶς μαρτυρίαι περὶ ποιημάτων καὶ ὄχι τμήματα στίχων. Καὶ ἐδῶ εἶναι φανερὰ ἢ ἐπιφυλακτικότης τῶν ἐκδοτῶν εἰς τολμηρὰς διορθώσεις. Μάρτυς τὸ ἐν Ἐπ. 3 στιχ. 5 +ἀγάλλομεν, διὰ τοῦ ὁποίου τὴν διόρθωσιν παρέχονται πᾶσαι αἱ γενομέναι προτάσεις. Ὁμοίως δὲν ἐπιχειρεῖται συμπλήρωσις εἰς τὸν 1. στίχον τοῦ Ἐπ. 17, ἔνθα ὁ 1. στίχος ἐμφανίζεται τρίμετρος καὶ ὁ 2ος ἐξάμετρος.

Εἰς τὰς σελ. 184-243 παρατίθενται ἀναλυτικοὶ πίνακες συγγραφεῶν, λέξεων κατ' ἀπόσπασμα καὶ στίχον καὶ πίναξ ἀντιπαραθέσεως τῆς σειρᾶς ἀριθμώσεως τῶν κατὰ συγγραφεὰ ἀποσπασμάτων τῆς παρουσίας ἐκδόσεως μετὰ τὴν ἀντίστοιχον σειρὰν εἰς τὰς ἐκδόσεις Bergk, Diehl, West καὶ D-K. Ἡ παροῦσα ἐκδοσις, ἐξόχως ἱκανοποιητικὴ, θὰ ἀποτελέσῃ πολὺτιμον βοήθημα μελέτης καὶ ἐρεῦνης.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Manfred Kraus, Name und Sache, Ein Problem im frühgriechischen Denken ἐν (Studien zur antiken Philosophie, τόμος 14), Amsterdam 1987 σσ. 256.

Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία, ἢ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὄνομα καὶ Πρᾶγμα», ἐν πρόβλημα εἰς τὴν πρῶτιμον ἐλληνικὴν διανόησιν εἶναι καρπὸς μιᾶς διδακτορικῆς ἐργασίας, ἣτις κατετέθη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καὶ τῆς ὁποίας κυρίως Εἰσηγητὴς ὑπῆρξεν ὁ κλασσικὸς φιλόλογος τοῦ ἐκεῖ Πανεπιστημίου καθηγητῆς κ. Uno Hölscher.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι μέγα ὑπῆρξε τὸ πρόβλημα, ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας «Ὄνομα καὶ Πρᾶγμα» εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν Σκέψιν· ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ ἐπιχειρεῖται εἰδὸς τι φιλοσοφίας τῆς γλώσσης καὶ δι' ἐπὶ τοῦ Πλατωνικοῦ διαλόγου «Κρατύλος», εἰς τὸν ὁποῖον ἀναλύονται πλεῖστα ὄσα χωρία· ἔπειτα ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἐνέχονται τὰ θέματα «Γλῶσσα καὶ Πραγματικότης» εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Μύθου, ὁ «Μῦθος καὶ ἡ γλῶσσα», «Ὄνομασία καὶ ὕπαρξις», τὰ «ὀνόματα τῶν Θεῶν» κ.ἄ. Ἐν συνεχείᾳ τὸ II κεφάλαιον περιέχει τὴν ἀρχαϊκὴν λογικὴν καὶ τὴν Σημαντικὴν καὶ ἐπιχειρεῖται κατόπιν ἢ διάβασις ἀπὸ τὴν μυθικὴν Σκέψιν πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν τοιαύτην· ἔπειτα γίνεται ἡ διάκρισις τῶν ἐννοιῶν «ὀμιλεῖν καὶ ὀνομάζειν» καὶ ἡ μνημόνευσις ὀρισμῶν περὶ τοῦ «ὀνόματος» κατ'